

može zanimati svakoga tko se bavi usmenom lirikom, a Anna-Leena Siikala u tekstu o šamanima i kategorijama šamanskih pjesama Čukča izolira elemente strukture pjesama koji se pojavljuju u različitim krajevima gdje se ta tradicija javlja. Strukturne jedinice, *motive-mi*, ispunjavaju se alternativnim motivima (alomotiv). Analizom zasnovanom na teorijskim postavkama A. Dundesa, K. L. Pikea i V. Proppa pokušavaju se otkriti pravila kojih se šamani drže stvarajući pjesme. Studija nalazi temeljne odrednice varijacija šamanskih pjesama i revidira ranija mišljenja o improvizacijskom karakteru tih pjesama i o trbuhozborstvu kao degradaciji šamanskog umijeća. Na istu temu nastavlja se Péter Hajdu svojim kratkim tezama o tekstu i melodiji samojedskih epskih pjesama. Ildikó Kriza piše o problemima legende balade kao folklorne vrste.

Članak o žanru i kontekstu pripovijedanja, kojemu je autor Mihály Hoppál, nije samo pristup verbalnoj semiotici (to je podnaslov teksta), nego prije svega zanimljiv izvještaj o istraživanju samog čina pripovijedanja. Riječ je o tonskom snimanju nekoliko šaljivih pripovijedaka u Transilvaniji 1970. Tekstovi su poslužili kao primjeri koji pokazuju kolika je zavisnost teksta o kontekstu pripovijedanja. Neophodna je spona koja vezuje svijet pripovijetke i naš svijet. Autor daje kao rezultat shemu specifičnih pravila šaljivog teksta kao žanra. Iako nas spomenuti rezultati i ne moraju oduševiti, ipak već i samo temeljito istraživanje konteksta pripovijedanja zaslužuje pažnju.

Pentti Leino piše o komunikacijskoj funkciji i strukturnim obilježjima narodne epike na primjeru karelske legende, Satu Apo koristi se Proppovim modelom analize strukture bajki primjenjujući ga na repertoar pripovjedačice Marine Takalo, Anikó N.-Balogh raspravlja o pitanjima klasifikacije *saga*. Studija Vilmosa Voigta o komunika-

cijskom sistemu folklornih žanrova u ponešto izmijenjenom obliku objavljena je u ovom broju »Narodne umjetnosti«, pa je nećemo posebno prikazivati.

Rezimirajmo: i finjski i mađarski autori promatraju probleme žanra, strukture i reprodukcije u usmenoj književnosti kao aspekte stvaralačkog procesa usmene tradicije. Takav je pristup rezultat novijih folklorističkih usmjerenja prema istraživanju folklornih izvedbi i usmenog prenošenja. Standardno kvalitetna oprema mađarskog izdavača čini ovu uspješnu knjigu još privlačnijom.

Ivan Lozica

Oral Traditional Literature. A Festschrift
For Albert Bates Lord. **John Miles Foley**,
Editor, Slavica Publishers, Inc. Colum-
bus, Ohio 1981. 461 str.

Urednik ovoga zbornika posvećenog Albertu Batesu Lordu, John Miles Foley, u svom uvodu konstatira: »Veoma bismo teško mogli precijeniti utjecaj Alberta Lorda na proučavanje književnosti, filologije, folkloristike i antropologije«. Zbornik obuhvaća izbor iz brojnih istraživanja tih područja što su na direktan ili indirektan način povezana s njegovim radom; pri svemu tome, naravno, ne zanemaruje se uloga Lordova preteče Milmana Parryja. Lordov golem doprinos sažet je u naslovu u kratkom izrazu *oral traditional*, koji označava usmenu tradicijsku književnost, a opisuje i Lordovu teoriju o njoj.

Ukratko, Lordovo stajalište (uzeto pojednostavnjeno), do kojega je došao u toku svojih i Parryjevih istraživanja žive usmene umjetnosti naših guslara, jest da narodni tj. usmeni tradicijski pjevač iznova stvara svoje pjesme u toku svake izvedbe, uz pomoć već usvojenih usmenih formulnih pomagala, jedinica prilagođenih njegovim stvaralačkim potrebama. Tu se radi o formulama i formulnim izrazima,

zvukovnim sklopovima itd. koji se ponavljaju i prepleću u pjesmama. U to je uključen i pjevač, njegovo pamćenje i kreativnost, njegovi slušaoci i stupanj pismenosti.

Bibliografija Lordovih djela koja se donosi u zborniku, kao i impresivan broj drugih bibliografskih podataka u člancima i bilješkama, svjedoče o Lordovoj produktivnosti i važnosti. Da se ne bismo izgubili u velikom opsegu i dometu Lordova rada i niza knjiga nastalih pod njegovim utjecajem, vratimo se u ovom prikazu podjeli koju nalazimo u ključnom njegovu djelu *The Singer of Tales*, tj. podjeli na teoriju i primjenu. Grupa članaka u zborniku daje nam dalji doprinos razrađivanju usmenotradicijske teorije. Druga predstavlja primjenu te teorije na »nove« književnosti i druge predmete istraživanja, tj. one koje sam Lord nije proučavao.

No težište nekoliko radova pripada trećoj grupi; ti nam radovi daju pregled i orijentaciju o razvoju i relevantnosti tog akademskog strujanja. Takvi su radovi: uvod Johna Milesa Foleya *Usmena teorija u kontekstu; Španjolska i južnoslavenska tradicijska narativna poezija i srodni oblici: pregled komparativnih studija* Johna S. Mileticha; *Usmeni formulni kontekst: implikacije za komparativnu kritiku srednjovjekovnih tekstova* Alaina Renoira. Renoir dolazi u svom članku do zanimljivih i značajnih zaključaka. Najprije ukazuje na to da bi nedavna otkrića, prilozi i trendovi u proučavanju komparativne književnosti mogli dovesti do osporavanja kronoloških i geografskih konteksta (posebno klasičnih i srednjovjekovnih) djela neutvrđena podrijetla, pa čak i do osporavanja objektivnosti i konteksta svakoga književnog teksta. Suprotno tome, usmeni formulni kontekst (ustanovljen poredbama usmenih formulnih jedinica unutar širokog nasljeđa, ovdje indoevropskog, primjerice *Odiseje*, staroengleskog *Beowulfa* i staronjemačke *Pjesme o Hildebrandu*) daje mogućnost da se oslobodi-

mo takvih sumnja i ograničenja i da uz pomoć fleksibilne komparativne usmene formule osnove dođemo do valjanih interpretacija. Renoir, dakle, nagovješćuje širenje interesa za usmenu teoriju i ističe njenu važnost za književna istraživanja uopće.

Potrebu za interdisciplinarnim razmatranjem problematike osjećaju autori David E. Bynum u članku *Mit i ritual: dva lica tradicije* i Bruce A. Rosenberg u članku *Usmena književnost u srednjem vijeku*. Rosenberg poziva na dalja, nova istraživanja žive usmene poezije, što je od posebna interesa za folkloriste.

O novim primjenama usmenotradicijske teorije govore ovi prilozi: Patricia Arant u članku *Složena mreža: tematska kohezija u ruskom usmenom tradicijskom pripovijedanju u stihovima*; William Gonzalez, *Religiozna balada u Novom Meksiku i na Kanarskim otocima: komparativna studija o tradicijskim obilježjima*; Barbara Kerewsky Halpern, *Genealogija kao usmeni žanr u jednom srpskom selu* (na Lordu dobro poznatom srpskohrvatskom jezičnom području); Joseph Harris, *Satira i herojski život: dvije studije (na skandinavskim izvorima)*; Edward R. Haymes, *Usmeno stvaranje u srednjovisokonjemačkoj epskoj poeziji*; Deidre La Pin, *Pripovijedanje kao presedan u usmenoj tradiciji [afričkog plemena] Yorùbá*. Djelomice pripada amo i članak Josepha J. Duggana *Legitimizacija i egzemplarna uloga heroja u Cantar del mio Cid i Chanson de Roland*. (Riječ legitimizacija uzima se ovdje u smislu Cidova i Rolandova utvrđivanja legitimnoga obiteljskog i društvenog položaja). Već spomenuti Haymesov članak ističe se time što čini jasnu razliku između istinskoga usmenog pripovijedanja i stila usmenog stvaranja. Prepoznavanjem takva stila, tvrdi Haymes, možemo doći do značajnih zaključaka (u ovom slučaju o socio-ekonomskoj sredini junačkog epa za razliku od dvorskog epa) čak i on-

da kada ne možemo dokazati kakav je bio realni način stvaranja.

Autori treće grupe članaka najviše se zalažu za unapređivanje teorije ili razjašnjavanje pojedinosti, i to na područjima kojima je sam Lord obraćao pažnju. Ovamo bismo svrstali članke kao što su *Memorija Caedmona* Davida Fryja, *Evolucijski model za fiksiranje teksta Homerova epa* Gregoryja Nagya; *Lordov prilog Memorija, fiksnost i žanrovi u usmenoj tradicijskoj poeziji* i nekoliko članaka opet o staroengleskoj poeziji, koji imaju neke zajedničke crte vrijedne posebne rasprave.

Primjena usmenotradicijske teorije na staroenglesku poeziju, pogotovo razmatranja *Beowulfa*, koju je pokrenuo Lord a razrađivali Francis P. Magoun, Jr. i drugi, znatno je zastupljena u ovom zborniku kao i na drugim mjestima. No kako ističe Francelia Clark u članku *Flying u Beowulfu i prije kor u Bagdadskoj pjesmi: pitanje teme*, tematski slična građa u srpskohrvatskom i staroengleskom prezentira se različito. Usmenoformulna tematska analiza utemeljena na ponovljenim polustihovima, koja je podesna za srpskohrvatske pa i za grčke stihove, ne pomaže mnogo kod staroengleske poezije jer tu takva ponavljanja ne dolaze na ključnim mjestima. Alternativne modele za kompoziciju, pogodne za staroenglesku aliteracijsku poeziju, predlažu John Miles Foley u članku *Obilježja zavisna i nezavisna od tradicije u usmenoj književnosti: komparativni aspekt formule* i John D. Niles u članku *Formula i formulni sistem u Beowulfu*. Taj je model kao šablona, odnosno »gestalt« fleksibilnog formulnog sistema što ga autori shematski apstrahiraju, a može se usporediti s poetičkom gramatikom.

Članak Roberta P. Creeda *Pjesnik Beowulfa: majstor zvukovnih sklopova* opća je rasprava o usmenoj teoriji i *Beowulfu* u svjetlu novih razmatranja grčke tradicije, no njegovo isticanje »lokalizacije« po-

zicije u ponovljenim elementima stiha možda je vezano s razmišljanjima o staroengleskoj poeziji. Joanne De Lavanne Foley u članku *Gozbe i protugozbe u Beowulfu i Odiseji* govori o promjeni sekvencija u fleksibilno shvaćenom formulnom sistemu i o paralelnom okretanju reda stvari u radnjama tih djela.

Detaljne analize tekstova i metrike u člancima Clarka, Foleya, Foleya i Nilesa impresioniraju čitaoca. I implikacije tog pravca proučavanja staroengleske poezije o potencijalima teorije Parryja i Lorda veoma su značajne. U ovoj, kao i u drugim dalekovidnim teorijama, u toku razrađivanja, promjena, revizija i odbacivanja pretpostavki stalno se dolazi do novih značajnih zaključaka. Shvaćanje da se univerzalnost koncepcije kakva je npr. formula ne mora sastojati samo od relativno lako uočljivih ponavljanja fraza te da se usmenoformulni stil može izraziti na različite načine u raznim tradicijama, usmjerava nas na dalja sistematska istraživanja takvih specifičnosti. Stoga je možda najveća prednost Lordove teorije ta što je u biti dobro definirana a u isto vrijeme i vrlo fleksibilna, kao što je, uostalom, i umjetnost pjevača, koja je predmet i izvor ove teorije.

Catherine Taylor-Škarica

B. N. Putilov, Mif-objrad-pesnja Novo Gvineji, Izd. »Nauka«, Moksva 1980, 383 str.

U ovoj se monografiji istražuje mitologija, običaji i obredi, te pjesnički folklor domorodačkog stanovništva Nove Gvineje, u prvom redu Papuanaca. Autor nastoji upozoriti na sinkretično jedinstvo mita, obreda i pjesme, na njihovu organsku povezanost s radom, principima socijalne organizacije i općenito svijetom rodovske zajednice.

Knjiga sadrži ova poglavlja: I. *Mitologija*, II. *Običaj, obred, ceremonija*, III. *Pjesma*, IV. *Glazbeni*